

սեմք թէ միանեալ հրատարակում համար՝ լաւ ըմտրողութիւն չէ եղած. այդ հարիւրի չափ մեզ ամօգուտ համարուած զըթերմ ժողովրդեան համար թէ եւ մտքի ամուրդ չեմ՝ քայց հասնմ ըլլալու պաշտօնէն չեմ զրկուիր. միմչեւ սեր հայ ժողովրդեան միտքը այժմ հաստատում ու կազմութիւն սեռմովի պէտք ունի, զոր կը կազմեն ընտիր բարոյական, մատնմագրական, կենսա-զրական և ուսումնական զըթեր : Բայց ինչո՞ւ շեղիմք սեր ծրագրէմ, մպատակմիս չէ դատել կամ զմահատել Հրատարակչական ընկերութիւնը կամ Իզմիրեան բարեբարութիւն մը, և այլ քմենէ հայ ուսանողաց օգուտն :

*

Մեր ուսանողներէմ շատ քիչերում միայն ծանօթ է Վիրգիլեայ այն իտալտակչն .

Labor improbus omnia vincit !

Ինչո՞ւ ուսանողներէմ ոմամք, թէ եւ աղքատ, թէ եւ ամբիջնորդ, և սակայն յետ ուսումնաւարտութեան՝ կրման պակսել իրենց ամխումջ աշխատանքը, յառաջ վարելով իրենց մասնագիւղը և ամով կը փայլին ազգիս և օտարաց առջնւ :

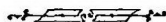
Ինչո՞ւ ուսանողներէմ ոմամք թէ եւ զուրկ Հրատարակչական ընկերութեան, զուրկ Իզմիրեան բարեբարներէ, զուրկ միլիական միջոցներէ, և սակայն զրիջմն ամուր չեմ թողուր ու թերթեւում մէջ պատուաւոր և օգտակար յօդուածներ հրատարակելով՝ կը հարստացնեն ազգային մատենագրութեան բանասիրական, լեզուաբանական ու գիտական մասնասիրներն :

Գրական ու ժրաշմն հայ ուսանողաց մոր տիպարներն են Պատմաշմն, Անատոնեան, Մամուլեան, Շամտամնեան, և այլն, որոնք Վիրգիլեայ առածով ստապալեցին ամենայն դժուարութիւնք և այսօր իրենց զըջի ու մտքի գմահատելի գործերն պարծամք են հայ մատենագրութեան : Ունինք վկայականներն առած բազմաթիւ անբարոյապետ — երկրպագներ, քայց չունինք մեզ մասնագիւղի վրայ գրուած զիրք մը կամ ըմբարծակ յօդուած մը : Ունինք խուռն բազմութեամբ բոժիշկներ ու վիրաբայքներ, քայց չունինք գուտ բժշկական — վիրաբուժական բառագիրք մը կամ մեզ մասնագիտութեան վերաբերեալ ըմբարծակ գոհացուցիչ գիրք մը : Ունինք Փաստաբան, Իրաւաբան, Տնտեսագէտ, Երկրագործ, Մեքենագէտ, և վերջապէս հայու :

Թիւմը ունի Համրագէտ մարմին մը, քայց ոչ հատորաւոր լայնածաւալ համրագէտ բառարան մը, յու կ'ակնկալուի մեր վկայականներու արծառնացած ուսանողներու միարամ աշխատակցութեան և ազգային բարեբարներու միլիական օգումութեան : Երկիրը ու մշակները պատրաստ են, կը մնայ գտնել միլիական ման խրատակչներ : Փափաքելի է որ համրագէտ բառարան մը լինի հայուն մտաւորական յաղթանակի կոթողը՝ կամզմուած գիտներու դարուս եզերքը. ու այն ատեն

ՀԱՅՈՒՆ ԺԻՐ ԶԱՆԸ ՅԱԼԹԱՆ Է ԱՄԵՆԱՅԻ :

Հ. Ս. ԵՐԵՄ.

ԱՏՈՄԵԱՆՑ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԵՒ ԱՅԼ ՀԱՆԳԱՄԱՆԿ

(Շար. տես յէջ 66)

Ազարու կիսուն (451ին) Յազկերտ Բի Հայոց դէմ յարուցած բռն և օրհասաբեր հալածանքն այնպիսի կորուստներ պատճառեց մեր ազգիս և եկեղեցւոյն, որոնք հարիւրաւոր տարիներու ընթացքի մէջ չի դարձանուցան, և որոց սև ազդեցութիւնն՝ նոյն դարերու սերնդոց յիշողութեան առջև՝ ներկայացուց զԵազկերտ իբրու առգուլմ և բռնաւոր թագաւորի տիպաբը : Անշուշտ այս պատճառաւ է որ Ատոմեանց վկայաբանութեան գրիչն, ի Ժ. դարու, « ի ժամանակս կամ յամն Յազկերտի ամբարշտի Պարսից թագաւորին » կը դնէ առնչն նահատակութիւնը, թերևս նոյն դէպքին ինչ ինչ պարագայք յարմարելով Եղիշէի կամ Փարսեցւոյ պատմածներուն. ինչպէս են, օրինակ իմն, միգերու խորհուրդն առ Յազկերտ՝ որ հալածէ զըրիւստոնեսայս և ծաւալէ զնիմազդեղի պաշտօնը :

Թագաւորին հրովարտական առ Հայս. Առաջագ
կամ ի քրիստոնէութիւն դարձող պարսկին
տեսիլքն՝ որք շատ կը նմանին Եղիշէի մէջ.
պատմուած հրանելի մոգպետին տեսիլն,
եւ այլն։ Սոյն հանգամանաց վրայ Հիմնուած
Ջամէանն եւ Ազգերանն, իբրու վաւերական
ընդունելով զանոնք, եւ ուզելով եւ ճշդիւ
որոշել նոյն դէպքի տարբերութիւնը, կը գնեն
զայն յամին 449, որ է՝ Վարդանանց պա-
տերազմէն երկու տարի առաջ։ Բայց թէ
ինչո՞ւ յամին 449, եւ ոչ աւելի կանոնիս կամ
ուշ քան այդ թուականը, արդէն հարեանցի
բսինքս յառաջն, թէ Յազկերտ՝ մինչեւ իրեն
թագաւորութեան մետասանհարոր տարին
(438—449)՝ չարոյց ո՞ւնէ հալածանք,
մահաւանդ Հայոց դէմ, այլ սիրով եւ քաղցրու-
թեամբ կը վարուէր՝ զանոնք որոպալու նպա-
տակաւ, ինչպէս յայտ է Եղիշէի եւ Փար-
պեցւոյ միաբան վկայութենէն։ Իսկ յետ
449 տարւոյն, Յազկերտ տեսնելով Հայոց
ամենափոքր իսկ ընդդիմութիւնը իրեն հրա-
ւիրին ի կրակապաշտութիւն, ի բաց մեր-
կացած դիմակը՝ հուր եւ սուր սպառնալով՝
կը սկսի յայտնապէս բռնադատել եւ հալածել
զՀայս, եւ ճիշդ այն ժամանակները, ի սկիզբն
450ին, առաջին անգամ յերեւան կ'ելնէ
պատմութեան տեսարանին վրայ Ատոմ զը-
նունի «մի ոմն ի մեծ նախարարացն», որ
զեսպան կ'ուղարկուի Հայոց կողմէն ի Կ. պո-
լիս, ուր տակաւին ողջ կը գտնէ զԹեոդոս
Բ կայսրն, որ՝ նախ քան հրեշտակութեան
գործերը կարգաւորելն՝ կը վախճանի (յամին
450, ի 16 Յունիսի)։ Փարպեցին՝ նոյն իսկ
Արտաշատու ժողովոյն նախարարաց ցանկին
մէջ, — որ չի գտնուիր Եղիշէի մօտ, — կը
յիշատակէ «տէրն Գնունեաց Ատոմ՝», որ
է րանք՝ 449 տարւոյն առաջին կիսուն մէջ,
եւ տարակոյտ չկայ թէ սա նոյն անձն է Ե-
ղիշէի յիշածին հետ։ Արդ կարելի՞ է, ա-

ռանց հակադրութեան մէջ ինկնալու, պար-
զապէս նշանակողութեանց վրայ հիմնուած,
միւս ոմն Ատոմ գնունի գնել այս շրջանին
միջոց, քանի որ կ'ապրէր մեծ Ատոմ գնու-
նին, Եղիշէի եւ Փարպեցւոյ յիշատակած պատ-
մական անձն, որ այնքան մեծ դերեր կը
խաղայ Ապարայրի պատերազմէն յառաջ,
մէջը եւ յետոյ։ Դարձեալ, եթէ. այսպիսի
աչքի զարնող դէպք մի, — որպիսի է Ատո-
մեանց նահատակութիւնն, — պատահած լի-
նէր 447—459 տարիներու շրջանին մէջ,
որ՝ Յազկերտ Բի գտն հալածանաց ներքե՛
Հայ ազգին յետին ճգնաժամը կը ներկա-
յացնէր, կարելի՞ էր որ ականարկութիւն մ'ան-
գամ չընէին Եղիշէ եւ Փարպեցի, որոնց
պատմութեան առանցքը կը կազմէ այդ շը-
ջանն, եւ որուն մէջ պատահած ամենայն
կարեւոր դէպքեր եւ նոյն իսկ աննշաններն
առանց յիշատակութեան չեն մնացած, եւ
մահաւանդ Փարպեցին՝ որ ճիշդ մ'ունի կար-
ծես Եղիշէի պատմածներէն տարբեր կամ
աւելի բաներ աւանդելու իրեն ընթերցողաց։
Ո՛ր թողունք՝ որ այսպիսի մի արինահեղ
գործ՝ Պարսից կողմէն, եւ յայտնի դիմադրու-
թիւն մի՝ ո՛չ խօսքով միայն այլ գնէրով՝
Հայոց կողմէն, որչափ ալ մասնական, ան-
շուշտ նախադուռ մի պիտի համարուէր ա-
պագայ 451ի համաշխարհի պատերազմին,
որ ի հարկէ իրաւունք պիտի ունենար իրեն
տեղը գրաւելու Եղիշէի պատմութեան մէջ²,
Արդ քննենք՝ թէ իրօք բնաւ ո՞ւնէ յիշա-
տակութիւն չի՞ գտնուիր Եղիշէի կամ Փար-
պեցւոյ պատմութեանց մէջ՝ Ատոմ գնունի
վկայի եւ իւր ընկերաց մասին։

Եղիշէ չորս անգամ կը յիշէ զԱտոմ
գնունի նախարար իւր գրքին մէջ. ա. Երբ
հրեշտակութեամբ կ'ուղարկուի Հայոց կող-
մէն ի Բիւզանդիոն նա թեոդոս Բ կայսրն³,
որ եւ առանց յաջողութիւն մ'ունենալու ետ

1. Ղ. Փարպ. 1873, էջ 126։

2. Սա երբեմն մասնական եւ ժամանակաւ
շատ յառաջ պատահած դէպքեր եւ կը պատ-
մէ ընդարձակօրէն, ինչպէս, Գարեգին վիճա-
բանութիւնը Յազկերտի հետ եւ չարչարանքը,
որ պատահեցաւ 449ի միջոցները կամ գուցէ

աւելի առաջ. «կապեալ օտիւք եւ կապեալ ձե-
ռօք զերկնամ մի տուաւ ի չարչարանս», նախ
քան 451ի պատերազմը. (Եղիշէ. 1893. Ա.
24—25)։

3. Անդ. Գ. 130։

կը զանայ . ք. Յետ դարձին ի Բիւզան-
դիոնէ՛ կը յիշուի ուխտապահ գնդին նախ-
աբարաց ցանկին մէջ ի դաշտն Արտազու՛ .
գ. Յետ պատերազմին՝ կը գտնենք զինքը
Պարսկաստան գնացող կապեալ նախարա-
րաց ցանկին մէջ¹. և վերջապէս, դ. Մի-
հրէնիստէնէ՛ն խոսքին առջեւ՝ Վասակայ մատ-
նըչի դատախազ և ամբաստանող կը հան-
դիսանայ . Ազդ, տարակոյս չկայ թէ այս
չորս տեղեաց մէջ յիշուած Ատոմ գնունին՝
մի և նոյն անձն է, ինչպէս յայտ է պատ-
մութեան կարգէն և միւս պարագաներէն,
որք իրարու հետ սերտ առնչութիւն ունին.
վասն զի չորրորդ տեղւոյ մէջ յիշուածն՝ որ
և՛ ամբաստանէ զՎասակ, յիշելով իրեն հրեշ-
տակութեամբ երթալն առ կայսրն Յունաց
և Վասակայ մատանեաւ կնքուած հրովար-
տակը առ նոյնն, Պարսկաստան գնացող կա-
պեալ նախարարներէ մին էր, որ և նախ-
նաբար մանաւկցեր էր պատերազմին . Այս
ուրեմն Եղիշէ մի միայն Ատոմ գնունի կը
ճանչնայ, որու գործողութեան ասպարէզն
որոշ շրջանակի մէջ գծուած է, այն է՝ սկսեալ
իրեն պատգամաւոր երթալէն ի Կ. պոլիս
մինչև դարձն Պարսկաստանէ և ազատին
միւս նախարարաց հետ (յամն 450-465),
որ և կը կնքէ Եղիշէ իրեն պատմութիւնը .

Գալով Փարպեցւոյ՝ վեց անգամ կը յիշէ
զԱտոմ գնունի իւր գրքին մէջ, հինգ անգամ
յականէ յանուանէ, և մի անգամ առանց
անուան՝ պարզապէս «Երանելեաւ տերութիւն
Գնունեաց» ըսելով, որով կ'իմանաք զԱտոմ
ա. Կը յիշուի Արտաշատու ժողովին մէջ ի
կարգի աւագ նախարարացն, որոնք եպիսկո-
պոսաց հետ կը պատասխանեն Յաղկերտի
հրովարտական². ք. Յետ պատերազմին վար-
դանաց՝ Պարսկաստան գնացող կապեալ
նախարարաց կարգին մէջ³. գ. Յետ դարձի
կապեալ նախարարացն ի հայրենիս՝ Վա-
հանեանց պատերազմին մէջ կ'երևի իւր Ա-

ռոստոմ եղբոր հետ⁴. դ. Նոյնպէս Վահա-
նեանց գնդին հետ՝ Արտուշ պատերազմին
մէջ⁵. և. Դարձեալ Ներսէսպատի պատե-
րազմին մէջ, ուր Հայք մեծ յաղթութիւն մի
կ'ընեն⁶. գ. Վերջին անգամ կը յիշուի ա-
ռանց անուան՝ Վրաց կողմերը եղած պա-
տերազմի մի մէջ, որ շատ աղիտաբեր կ'ըլ-
լայ Հայոց համար, զի այն տեղ Զաւովեմամբ
կ'իյննան Սահակ ասպետն, Վասակ մա-
միկոնեան՝ Վահանայ եղբայրն, և ուրիշ շա-
տեր՝ որ այն պատերազմէն վերջը այլ ևս
չեն յիշուիր, և սոցա թուէն են՝ Ատոմ գնու-
նի, իւր եղբայրն Առոստոմ, Ներսէս եւ
րուսանդունի և ուրիշ մի քանի զօրավարք⁷.
Ազդ բնինք՝ թէ Փարպեցւոյ մէջ վեց ան-
գամ ևս յիշուած Ատոմն՝ Գնունեաց իշխան
կամ աւագ նախարար՝ մի և նոյն անձն
է թէ երկու որիշ անձինք .

Փարպեցւոյ հրատարակիչք մի և նոյն
անձն համարեր են, քանի որ յատուկ ա-
նուանց ցանկին մէջ՝ մի միայն Ատոմ գնու-
նի կը գնեն, և անոր աջն այն բոլոր իշխե-
թիւերը՝ յորս կը յիշուի այդ անունն . Նոյն-
պէս Չամչեան մի և նոյն անձն կը համարի
Փարպեցւոյ մէջ այլևայլ անգամ յիշուած
Ատոմ գնունին, զոր և փոքր կամ կրտսեր
Ատոմ կոչէ, որոշեալ համար ի միւս Ատոմ
մկայէն, զոր և երիցագոյն կը համարի քան
զայս . Հետևաբար, ըստ Չամչեանի, երկու
Ատոմք գնունիք եղբեր են՝ գրեթէ իրարու
ժամանակակիցք . մին՝ պոլիս և առաջնորդ
Ատոմեանց զօրավարաց, որ գնացեր է ԵԱ-
պար աշխարհն (յամին 442-3) ուրիշ ա-
զատաց և նախարարաց հետ . և յետոյ, իբր
յամին 449, նահատակուած իւր ընկերաց
հետ . Երկրորդ՝ նա որ կը յիշուի վար-
դանաց ժամանակ յեղիշեայ և ի Փարպեց-
ւոյ, և յետոյ՝ նիգալիակից Վահանեանց . և
զերկրորդս՝ առաջնոյն մերձաւոր ազգական
կը համարի, երկուքն անուան և ազգա-

1. Անդ. Ե. 185 :

2. Եղիշէ. Ը. 369 :

3. Անդ. Ե. 251 :

4. Գ. Փարպ. ԻԳ. 126 :

5. Անդ. ԻԵ. 286 :

6. Անդ. ԿԸ. 371 :

7. Անդ. ԿԸ. 376 :

8. Անդ. ԷԱ. 393 :

9. Անդ. ԶԳ. 408 :

նուան նոյնութեան վրայ հիմնուած՝ Սա-
կայն Զամկեան մի ուրիշ տեղ կը վարանի
թէ՛ այս երկու Ատոմներու նոյն կամ որիշ
անձինք ըլլալուն վրայ, և թէ Ատոմեանց
նաՀատակութեան ժամանակի մասին. « Յայ-
սոսիկ (այսինքն է՝ բանս Եղիշեայ և Փար-
պեցու) հայեցեալ՝ յայտնի երեի, թէ երկու
Ատոմը էին յայնժամ գնունիք՝ յայլեայլ
տանց, զուցէ մերձաւոր ազգականք... Իսկ
եթէ մի էր Ատոմ՝ յաւուրս վարդանանց,
ժամանակ նաՀատակութեան Ատոմեանց ա-
սաջնոց անորոշ մնայ, և զմուտարին է գտանել
թէ երբ և կամ զիսորդ և յորում առթի
նաՀատակեցան՝ »:

Սակայն հետեեալ պատճառներով բաւական
կը ցուցուի, թէ վարդանանց և վահանեանց
պատերազմներուն մէջ յիշուած Ատոմ գնու-
նին՝ չէր կարող մի և նոյն անձն ըլլալ, այլ
երկու որիշ անձինք են:

Ա. Յամին 450 կը յիշուի Ատոմ գնու-
նին իրբէ « մի ոմն է մեծ նախարարացն », և
այն կարեւոր պարագայից մէջ ամենափա-
փուկ պաշտօն մի իրեն կը յանձնուի, այն
է՝ պատգամաւոր երթալ առ կայսրն՝ անոր
ձեռնառութիւնը խնդրելու համար, որմէ կա-
խուած էր զրեթէ այն մեծ պատերազմին
յաջողութիւնն կամ ձախողութիւնն. այս
ռաբին արդէն գուշակել կու տայ՝ ո՛չ միայն
Ատոմայ պատուաւոր նախարարական տոհմէ
լինելը, մտաց ուշիմութիւնը և խոհականու-
թիւնը, բարուց ազնուականութիւնը և զոր-
ծօնելութիւնը, այլ անշուշտ և տիոց հասու-
նութիւնը, որով չէր կարող նուազ քան ե-
րեսնամեայ հասակի մէջ ըլլալ. նա՛ յետ
այն փափուկ պաշտօնը կատարելու, — որ
հակառակ իրեն և բոլոր ազգիկն աշխարհու-
թեան յաջող ելք չունեցաւ, — և մտածելի
ճանապարհորդութեան՝ երբ վերադարձաւ ի
հայրենիս, արդէն աշխարհը մեծ աղմկի և
յուզից և մոտալուտ սպառնացող պատերազ-
մի պատրաստութեանց մէջ գտաւ, որով ինքն
ալ անապարեց խմբել իրեն ցեղին զունդերը

և զօրազուինները և մտնել ուխտապահից բա-
նակին մէջ. և յետ քաջաբար ճակատելու
իրեննեանով՝ աշխարհին և կրօնից համար,
անխոց և անվէր ինչեւի՞ր պատերազմին՝ միւս
կապեալ նախարարաց հետ Պարսկաստան
դեաց ինքնակամ, ուր նշաւակեց Պարսից
ատենին առջև վասակայ նենգութիւնները:
Յետ 11 տարի (453—464) շարալլուկ կեանք
մ՛անցնելու այն բոցակէզ աշխարհին մէջ,
զոր գորովիչ ոճով կը նկարագրեն մեզ Ե-
ղիշէ և Փարպեցի³, միւս նախարարաց հետ
յարձաւ իւր բնիկ գաւառը՝ ի տարածում հա-
սակի խամքած և ծերացած զրեթէ: Եւ ան-
շուշտ այն նախարարաց օրինակին հետեւ-
լով, որոնք զենքեր և աղմուկներէ խոնջը
և ժամանակին ամպարիշտ իշխաններէն
զզուած, « որպէս նապաստակը ի սպցմանէ
զիշակեր արծուեաց » ծերպերու կամ մա-
ցառուտ տեղեաց մէջ կը թաքչէին և կամ
իրենց Ատոմներու մէջ ապաստանած կ'ա-
պրէին, Ատոմ ևս իրեն մնացած օրերը
ռանձնութեան և հանգստութեան մէջ ան-
ցուց, ինչպէս ըրին Բարպէն սինի, Անակ
ամատունի և այլք⁴: Արդ Բնչպէս կարելի
էր՝ որ յետ զրեթէ 20 տարիներու (յամն
482—484), նա զենք առնուր դարձեալ և
պատերազմի դաշտը ինչէր վահանեանց
հետ, մտա եօթանասնամեայ հասակի մէջ.
մինչ պատմիչն (Փարպեցի) կը ներկայացնէ
մեզ վահանեանց նիզակակից Ատոմը՝ բա-
լորովին երիտասարդական աշխուժիւց լի և
կրակոտ: Ըստ իս՝ շատ դժուարին կ'երեի
այդ, բոլորովին անկարելի չըսելու համար:

Բ. Եթէ մայրկեան մի ենթադրենք՝ թէ
վահանեանց ընկեր և նիզակակից Ատոմն
նոյն էր վարդանանց Ատոմին հետ, անկա-
րելի է ըմբռնել՝ որ այնպիսի մեծ և պատուաւոր
նախարար մի, իրեն անձնական արդեամբք և
ոչ նուազ պատերազմական արուեստի հմուտ-
ութեամբ նշանաւոր, ինչպէս այնքան անշուշտ
և երկրորդական դեր կը խաղայ վահանեանց
պատերազմներուն մէջ, այնպէս որ անուանց

1. Պատմ. հայ. Բ. 15: 21:

2. Անդ. Բ. 461:

3. Եղիշէ. Ը. 370—571: Ղ. Փարպեցի. ԿԱ.
328—9:

4. Ղ. Փարպ. ԿԳ. 340:

դասակարգութեան մէջ միշտ գրեթէ վերջին տեղը կը յիշուի: Մինչդեռ, եթէ երեք Աստուծոյ ըլլաւ դա, հարկ չէ՞ր որ ինքն իրեն արդեանց, աստիճանին և տարիքին համեմատ՝ բարձր դիրք մ'ունենար և կարեոր պաշտօն մի վարէր, եթէ տակաւին զէնք շարժելու և կռուելու կորովին մէջ էր:

Գ. Կը տեսնենք որ Վահանեանց պատեւազմներուն մէջ երբեք չի յիշուիր Աստուծոյն, նին, առանց կցելու անմիջապէս « և եղբայր նորին Առաստուծ », այնքան սերտիւ կապուած էին զորա իրարու հետ, համապատեւեց և թերեւ համարեց, որ կարծես ստանալին՝ մին յիշելու միջոց՝ չէր կարող չյիշել նա և միւսը. մինչ առաջին կամ երէցն Աստուծ միշտ առանձին կը յիշուի թէ յեղիշեայ և թէ ի փարպեցույ:

Դ. Եթէ յիրաւի Վահանեանց Աստուծոյն նոյն էր առաջնայն հետ, որ բաց ի Վարդանայ նիզակակից ըլլալու պատուէն՝ Քրիստոսի անուան համար խոստովանող ըլլալու արդինքն ևս ունեցած էր, կարելի՞ էր որ փարպեցին — այնքան շուայ գովեստից և պատուանուանց մէջ — գոնէ բառով մի չյիշէր կամ չակնարկէր այդ հանգամանքը, ինչպէս կ'ընէ այլոց՝ որոնք նոյն պարագային մէջ գտնուեցին. զոր օրինակ, Արշաւարայ երանելի մակդիրը կու տայ, զԱռնակ ամատունին՝ որ նոյնպէս Պարսկաստան զնացող կապեալ նախարարներու թուէն էր՝ սքանչելի կը կոչէ, և գեաթիկ սիւնի՝ Վասակայ որդին՝ լաւ այր կը կոչէ, և այլն. մինչ, ընդհակառակն, զգնուսի եղբարս յիշելու միջոց՝ կ'ընէ պարզաբար « երկու արք ի Գնունեաց տոհմէն », « և արքն գնունիք՝ Աստուծ և Առաստուծ », և այլն:

Ե. Պարսկաստան գնացող կապեալ նախարարը, յետ իրենց պաշտօնական և զարձին ի հայրենիս, այլ ևս չեն երևիր պատմութեան տեսարանին վրայ, և ի մասնաւորի անոնք՝ որոնք Վարդանանց պատեւազմին մասնակցեցին, որոց թուէն էր նաև երէցն Աստուծ գնունի: Եւ յիրաւի, յանուանէ յիշուած երեսուն և հինգ (ըստ Եղիշեայ) կամ երեսուն և մէկ (ըստ փարպեցույ) կապեալ նախարարներէն՝ միայն երեք մանկազոյնք, որք են՝ Բարգիւս սիւնի,

Մուշեղ մամիկոնեան և Ներսէս կամնարան, կը մասնակցին Վահանեանց պատեւազմներուն, որոնք արդէն հաւանօրէն Վարդանանց պատեւազմին մէջ դեր մի չէին խաղացած կամ շատ աննշան: Եւ Բնչ էր արդեօք այս բանին պատճառն. — որովհետեւ այն ժամանակամիջոցին, — որ է՝ Պարսկաստանէ դարձէն վերջը, և նախ քան սկսիլը Վահանեանց պատեւազմներուն, — գրեթէ բոլոր կապեալ նախարարք վախճանած էին՝ Գիւտ կաթողիկոսի կենդանութեան ժամանակ, ինչպէս կը վկայէ փարպեցին. « Յորոց խնդրուածս և ի վաստակս ի միասին արանք և կանանց ամենողորմն Աստուծաւ հայեցեալ՝ իշխեաց զնահատակութիւն սրբոյն Վարդանայ և զամենայն միաբանելոցն ընդ նմա, և զբարեխօսութիւն վկայիւրց քահանայիցն Աստուծոյ, շնորհեալ պարգևեաց զանալ կապելոցն յաշխարհ Հայոց: Որք եկեալ ի տունս իւրաքանչիւր յամի վեցերորդի թագաւորութեան Պերդդի. և կեցեալք իւրաքանչիւրոց ըստ սահմանելոյ ի Տեառնէ, վախճանեալք թաղեցան ի դիր հարց իւրեանց խաղաղութեան ըստ Աստուծոյ հաճոյիցն, օրհնեալք ամենեքեան ի բերանոյ սուրբ կաթողիկոսին Գիւտայ: Արդ չենք կարող անոնց մահը զնել յետոյ քան 482—3 տարին, յորում կը սկսի Վահանայ ապստամբութիւնն կամ կրօնական պատերազմն, վասն զի այդ թուականին վախճանեցին և արդէն Գիւտ կաթողիկոսն, և անոր յաջորդքը էր Յովհան մանգակունին: Հետեաբար այդ թուականէն առաջ վախճանած էր նաև առաջին Աստուծ գնունին, որ յիշեալ նախարարաց մէջ տարեկով երիցագոյններէն մին էր: Ապա ուրեմն Վահանեանց նիզակակից Աստուծ գնունին նոյն չէր առաջնայն հետ՝ այլ որիչ անձն, եղբայր Առաստուծի, անշուշտ մերձաւոր ազգական և յաջորդ առաջնոյն յիշխանութեան Գնունեաց տոհմին, ինչպէս կ'իմանանք փարպեցույ վկայութենէն: Եւ ահա այս երկրորդ Աստուծ գնունին է, ըստ իս, որ իւր ընկերօք նահատակուեց է ի Պարսից, և որոնք կը տօնուին մեր մէջ Աստուծանց զօրավարաց կոչմամբ: